

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Arbetas det med värdegrund i förskolan -eller förekommer det bara i styrdokumentet?

Sabina Sundqvist

LAU390

Handledare: Ninni Trossholmen

Examinator: Bengt Jacobsson

Rapportnummer: VT11 1120 21

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Arbetas det med värdegrunden i förskolan – eller förekommer det bara i styrdokumentet?

Författare: Sabina Sundqvist, 840309-7804

Termin och år: VT 2011

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Ninni Trossholmen/Institutionen för kulturvetenskaper

Examinator: Bengt Jacobsson

Rapportnummer: VT11 1120 21

Nyckelord: Värdegrund, förskola, framtidsdrömmar, social miljö, intressen.

Sammanfattning

Syftet med den här studien är att undersöka hur tre pedagoger i och omkring Göteborgs kommun ser på arbetet med värdegrunden i förskolan.

Problemformulering:

- Hur arbetar pedagoger aktivt med värdegrundarbetet?
- Hur ser pedagogerna på hemmets roll i förmedlandet av värdegrunden?
- Kan pedagogerna koppla samman barns framtidsplaner med arbetet kring värdegrunden?

För att få svar på dessa frågor intervjuade jag tre pedagoger på tre olika förskolor. Intervjuerna följde ett strukturerat formulär men med möjlighet för följdfrågor.

Resultatet pekar på att undersökningen kring värdegrundsarbetet ser olika ut i dessa tre förskolor. Alla pedagoger anser att det är en viktig punkt att behandla, men i själva arbetet kring värdegrunden så var det bara en av förskolorna som uttalat arbetade med värdegrunden. Den sociala samvaron pedagoger emellan ansågs dock väldigt central för hur det övriga pedagogiska arbetet ser ut.

Alla förskolor i Sverige idag ska ta till sig och arbeta utifrån värdegrundsuppdraget som finns omskrivet i styrdokumentet. Som pedagog är det en del av läraryrket att följa detta.

Förord

Jag har under arbetets gång träffat personer som betytt mycket för min studie. Genom diskussion och reflektion kom jag fram till mitt syfte och mina frågeställningar som ligger till grund för mitt arbete.

Jag vill tacka dem som hjälpt mig och stöttat mig i mitt arbete. Först de pedagoger som ställt upp i mina intervjuer. Utan att er hade det varit svårt att genomföra min studie. Jag vill även tacka min handledare Ninni Trossholmen som stöttat mig och kommit med kreativa förslag då min egen inspiration tagit slut. Sist vill jag ge en stor eloge till min underbara vän, Jennie. Jag är otroligt tacksam för ditt engagemang i studien.

Innehållsförteckning

Abstract	2
Sammanfattning	2
Förord	3
1. Inledning	5
1.2 Syfte och problemformulering	5
2. Bakgrund	6
2.1 Teoretisk anknytning	6
2.1.1 Sociokulturellt perspektiv.....	6
2.2 Tidigare forskning	6
2.2.1 Hur värdegrunden i förskola formades	6
2.2.2 Värdegrunden i förskola.....	7
2.2.3 Demokrati i skola/förskola	8
2.2.4 Barn behöver utveckla sina förmågor	9
2.2.5 Värdegrundsarbetet - viktigt för framtiden.....	10
4. Metod	11
4.1 Val av metod- intervju	11
4.2 Genomförande	11
4.3 Disposition av resultatpresentation	12
4.4 Kritiska aspekter	12
4.5 Etisk hänsyn	12
5. Resultatredovisning	13
5.1 Pedagogerna och deras arbetsplats	13
5.2 Pedagogernas svar.....	14
5.2.1 Värdegrundsuppdraget	14
5.2.2 Värdegrund som centralt begrepp och samtalsämne	14
5.2.3 Värdegrundens plats i dagens samhälle.....	15
5.2.4 Barnens roll i planeringen för värdegrundsarbetet.....	16
5.2.5 Värdegrund på föräldramöten	17
5.2.6 Värdegrundens baksidor	17
5.2.7 Pedagogens påverkan av barns värdegrund och framtidsplaner	18
5.2.8 Hemmet och planeringen för framtiden	19
5.2.9 Barns funderingar om framtiden.....	20
5.2.10 Barns funderingar om gott och ont.....	20
6. Slutdiskussion.....	21
6.1 Värdegrund, demokrati och genus	21
6.2 Föräldrar är viktiga.....	23
6.3 Inför framtiden	24
6.4 Avslutande reflektion	26
6.5 Framtida forskning.....	26
7. Referenser.....	27
8. Bilaga.....	28

1. Inledning

Barn som växer upp idag har mycket att ta till sig. Föräldrarnas levnadssätt bör med största säkerhet påverka den värdegrund som barnen får med sig in i förskolans verksamhet, som sedan kommer att bli den värld som de till stor del av den vakna tiden kommer att leva i (Olivestam & Thorsén, 2008:7). I förskolans roll ligger att bredda och nyansera bilden av verkligheten och ge barnen en mer stabil värdegrund som baseras på samhällets utveckling.

I skollagen står det: ”Förskoleverksamhetens uppgift är att genom pedagogisk verksamhet erbjuda barn fostran och omvårdnad. [...] Förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen skall utgå från varje barns behov” (kap 2a, 3§).

”Alla som verkar i förskolan skall hävda de grundläggande värden som anges i denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dessa värden” (Lpfö 98:4). Mer i Lpfö 98 står det att vuxnas sätt att bemöta pojkar och flickor påverkar barnens syn på könsrollerna om vad kvinnligt och manligt innefattar. Det står i förskolans uppdrag att man ska motverka de traditionella könsrollerna i sådan hög utsträckning det går då pojkar och flickor ska få samma chans till att prova på och utveckla olika förmågor/intressen (ff).

Fler av målen som finns i förskolans läroplan understryker vikten av att barnen skall få utveckla sin identitet och känna trygghet i den, utveckla självständighet och tillit till den egna förmågan samt känna delaktighet i sin egen kultur (Lpfö 98:8). Det står även att varje barn ska få chansen att skapa sig sitt eget tankesätt och utifrån dessa göra aktiva val rörande barnet självt. Det är utifrån detta som tilltron till barnets egen förmåga ska grundläggas för att sedan utvecklas (Lpfö 98:4). Det är även viktigt att föräldrarna till barnen känner förtroende för förskolan. De ska kunna lämna in sina barn förvissade om att de inte blir ensidigt påverkade, utan får en bred åskådning med många alternativ till sitt förfogande (ff). Det står även att familjerna som i första hand har huvudansvaret för barnets fostran ska kunna söka stöd i förskolans verksamhet så att barnet får den bästa möjligheten att växa och utvecklas. Detta innebär att förskolan måste ha ett tätt samarbete med hemmet och föräldrarna för att kunna lyckas ge denna förutsättning till barnen (Lpfö 98:5).

1.2 Syfte och problemformulering

Syftet med den här studien är att undersöka hur tre pedagoger i och omkring Göteborgs kommun ser på arbetet med värdegrunden i förskolan.

Problemformulering:

- Hur arbetar pedagoger aktivt med värdegrundarbetet?
- Hur ser pedagogerna på hemmets roll i förmedlandet av värdegrunden?
- Kan pedagogerna koppla samman barns framtidsplaner med arbetet kring värdegrunden?

2. Bakgrund

2.1 Teoretisk anknytning

Jag har i min studie utgått från att barnen är kompetenta varelser och att det är i den sociala miljön som barnet lär sig att bli människa. Lärandet sker i interaktion med andra människor, och det är därför som det är av största vikt att vi behöver vara medvetna om hur och vad vi för vidare till barnen. Detta stämmer väl överens med det sociokulturella perspektivet som jag här presenterar överskådligt.

2.1.1 Sociokulturellt perspektiv

Den ryske socialpsykologen Lev Vygotskij (1896-1934) skriver att alla är skapande människor, även det minsta barnet är kreativt. Vi behöver lära oss att reproducera och det är nödvändigt för att vi ska kunna förbättra minnet och tänkandet. Kreativiteten kommer ur aktiviteter som styrker detta, och det är utifrån dessa som vi blir nyskapande individer som kan använda oss av vår fantasi som är nödvändig för vidare utveckling (Vygotskij, 1995:9). Reproduktionen kännetecknas av att människan återskapar eller upprepar något som redan är skapat eller gjort. Det kan vara minnen man återskapar, man målar eller skriver av något som redan existerar eller så härmar man ett beteende som någon annan använt sig av. Alla dessa fall, menar Vygotskij, är av återskapande karaktär där man reproducerar sådant man ser eller från minnet, man skapar alltså inget helt nytt. Kreativitet är således en aktivitet av en människa som skapar något nytt, oberoende av vad det är för något (1995: 11).

Det som kan ses som teorins grundläggande kärna är att individens beteende, tankevärld, erfarenheter är allt baserade på den sociala och kulturella värld som individen mött. Pedagogikprofessorn Roger Säljö (2000) menar, i likhet med Vygotskij, att det är miljön och barnets uppväxtvillkor som påverkar de val som de sedan gör i framtiden (s 35).

2.2 Tidigare forskning

2.2.1 Hur värdegrunden i förskola formades

Många av de frågor kring etik och moral som framförs i samhällsdebatten har blivit angelägna att ta upp till diskussion. Författaren och forskaren Eva Johansson menar att vid många tillfällen så missbrukas makt varvid främlingsfientligheten gynnas, detta gör att frågor kring offentliga personers etiska ansvar har kommit i fokus. Barns och ungas människosyn påverkas starkt av de vuxna som finns kring dem, och därigenom ställs utökade krav på offentliga personer samt de som arbetar inom vård, omsorg och skola. Det är av stor framtidsbetydelse att barn får ta del av etiska värden och förstå vikten av mänskliga rättigheter (Johansson, 2000:88).

Internationellt genom FN:s konvention om barns rättigheter, finns även där en viktig del som handlar om en politisk önskan att värna om vissa etiska värden. Samtidigt som barnet ska få möjligheten att utveckla sina personliga förmågor, ska hon/han förberedas för ett självständigt liv som en del av samhället. Det betyder att arbetet med de etiska värden måste starta redan i förskolan, vilket framgår tydligt i läroplanen. Där måste arbetet: "...präglas av ett synsätt som bygger på respekt för människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet och alla människors lika värde" (Johansson, 2000:89). Om man närmare granskar

detta handlar det till en övergripande nivå om att etiken föreskriver vikten av att visa hänsyn mot andra människor (s 88-89).

Ur ett historiskt perspektiv vilar alla samhällen genom tiderna på någon form av värdegrund. Religionsvetaren och professorn Carl E Olivestam och forskaren Håkan Thorsén (2008) tar upp exempel från Bibelns berättelse om Moses då han befriade israeliterna från det förtryck Egypten haft och då han introducerade tio Guds bud som grund för det samhälle han byggt upp. Utifrån denna grund så bildades även över tusen bud som innehöll detaljerade beskrivningar över hur familjen och samhället skulle fungera, vad som var straffbart och även hur dessa straff skulle se ut. Dessa normer levde kvar under mycket lång tid och en bit in på 1700-talet, nästan 3000 år efter det budorden skrevs, kunde man straffas enligt dessa lagar. Genom den lutherska reformationen anpassades lagarna utifrån samhällets utveckling, och under upplysningstiden uppmärksammades samhällets behov av en värdegrund genom bl.a. Thomas Hobbes (1588-1679) och David Hume (1711-1776). De menade på att ett fungerande samhälle måste vila på en gemensam värdegrund, ett så kallat samhällsfördrag. Dessa skulle upprätthållas av en mindre skala människor som samtliga medborgare gett bestämmanderätt till, några som alltså fick förtroendet och makten att bestämma av den övriga folkmassan. Utan ett sådant system och om alla människor skulle ha beslutanderätt skulle det skapa ett kaos, och krig skulle bryta ut människor emellan (Olivestam & Thorsén, 2008:15). Den gyllene regeln kan ses som en universell levnadsregel och återfinns i de flesta religioner. Den innebär att vi bör behandla andra människor som vi själva vill bli behandlade.

2.2.2 Värdegrunden i förskola

Alla människor går och bär på sin egen personliga värdegrund, pedagoger är inget undantag menar Olivestam och Thorsén (2008). Man reagerar som privatperson i alla vardagssituationer utifrån den värdegrunden man fått genom sin uppväxt och då i huvudsak med hemmet som grund. Som enskild individ skapar detta ställningstagande inget större problem och man kan mestadels nöja sig med de åsikterna man redan har. Det är då man blir en professionell yrkesutövare och arbetar med barn och människor man på allvar måste rannsaka sin värdegrund. Det samhälle som vi lever i idag innefattar så många människor med annorlunda kultur, religion och uppväxtvillkor och för att kunna samexistera behöver förskolan och skolan vara en plats där alla känner sig välkomna. Det kräver att pedagogerna och övrig personal har en gemensam, professionell värdegrund som är framtagen genom reflektion och diskussion. Demokrati och alla människors lika värde måste vara huvudgrenarna inom den aktuella verksamhet och kravet på personalen måste vara att de inom sin profession uttrycker det förhållningssättet gentemot alla andra (s 7).

Värdegrunden utgår från etik, och etik är något som existerar och uppstår mellan människor, och i allas konkreta förhållande till varandra. Människan kan inte existera isolerad från andra utan vi lever i världen och genom de relationer vi har med andra människor. Därigenom kan vi konstatera att etik aldrig kommer att bli inaktuellt i förskolans verksamhet och kan aldrig tillåtas försvinna från agendan då det är en förutsättning för det kollektiva livet. I den pedagogiska verksamheten som bedrivs på en förskola är frågor kring hänsyn, respekt och rättigheter hela tiden aktuella att arbeta utifrån. Genom detta har förskolans en betydande påverkan på barnens lärande av de etiska värdena, både nu och i framtiden. Kraven på pedagogernas medvetenhet kring frågorna kommer med största sannolikhet inte att minska (Johansson, 2000:90).

Författarna skriver att pedagogerna möter tre olika lojaliteter i verksamheten som hon/han deltar i under sin anställning inom förskola/skola: först och främst är det kravet att vara trogen sin privata värdegrund. Sedan finns kravet att rätta sig efter den professionella

yrkesetiken. Sist kommer kravet att lyda uppdragsgivarens demokratiska uppdrag, även kallad förvaltningsetiken (Olivestam & Thorsén, 2008:7).

Olivestam och Thorsén (2008) skriver sedan om värdegrundsförändringarna i skolan. ”Det en skola ska utträta speglar dess samhälle och är en följd av dess värdegrund” (s 15). Uppdraget och förväntningarna från samhället till skolan klargörs i den värdegrund som ska förmedlas till barnen. I det arbetet, med ett ständigt förändrande, demokratiskt samhälle krävs det att skolan följer den utvecklingen som sker utifrån värdegrunden. I förskolan har man haft en lite annan bakgrund till utvecklingen av värdegrunden. Den verksamhet som framskred inom detta område handlade om ett samhälle som allt mer anpassade sig till de nya idealen där allt fler arbetade i städerna och därför behövde en plats att förvara barnen under tiden (s 15).

2.2.3 Demokrati i skola/förskola

Det demokratiska uppdraget som förskolan har kan man inte rationalisera bort, oberoende av i vilken del i verksamheten man syftar till. Eftersom skolan är en viktig del av samhället och är den plats där våra barn befinner sig i så pass ofta och länge, påverkas barnen starkt av den demokratiska värdegrund som förskolan har. Det hjälper till att forma barns identitet och förståelsen för vad som krävs i ett demokratiskt samhälle. Det är i detta som det är viktigt att pedagogerna på plats är med och formar vad som är gott och önskvärt, och även att barnen kan finnas med i det arbetet så att de får möjlighet att se både de rättigheter men även de skyldigheter som de kommer i att beröras av i en demokrati. Deras åsikter måste alltså komma fram i dialog med pedagoger och de behöver känna att deras åsikt spelar roll. Författarna och forskarna Gunilla Zackari och Fredrik Modigh skriver vidare: ” För att också demokratiuppdraget, på samma sätt som kunskapsuppdraget, skall tas på allvar krävs att varje enskild förskola och skola tänker igenom vad värdegrunden egentligen innebär för verksamheten i sin helhet” (2000:6). Det gäller således att arbetet med värdegrundsfrågorna på ett aktivt sätt. Att diskutera, resonera och använda dialogen i det arbetet är själva kärnan i en skola med demokratiska värderingar. Det är även en förutsättning för medvetet handlande där våra värderingar kring gott och ont visar sig. Förskolan, liksom skolan, måste visa att man inte accepterar diskriminering och våld, oberoende av hur liten den aktuella situationen kan verka vara. Det krävs väldigt mycket kunskap, skicklighet, resursinriktningar för att förverkliga orden till handling, och det är viktigt att det ges resurser till att hantera just dessa bitar (Zackari & Modigh, 2000:6).

Genom åren som förskolan existerat har det i allt större utsträckning gått mot en verksamhet som ska främja demokratiska värderingar. Från början sågs verksamheten enbart som ett medel i att få lydiga medborgare och pedagogernas jobb var i huvudsak det att barn skulle ”överta” de vuxnas värden utan att kunna tolka själva eller ha egna åsikter. Idag anses pedagoger ha ett enormt inflytande och bör därför aktivt verka för att barn deltar i att skapa egna föreställningar om etik och moral. Nu anser man att det är i det sociala sammanhanget som barn införlivar normer och värden. Genom att barnen får möjlighet att tillämpa ett demokratiskt arbetssätt, antas de förstå vissa grundläggande värden så som demokrati, jämlikhet och solidaritet. De förväntas nu att aktivt delta i demokratiska processer och ska uppmuntras av omgivningen att samspela, reda ut konflikter, finna lösningar på sociala problem och respektera varandra (Johansson, 2000:93-94).

Jämställdhet och jämlikhet är två snarlika ord men innefattar en viss skillnad. Författaren Kajsa Svaleryd (2002) skriver att jämställdhet innebär att alla människor ska vara fria att utveckla sina personliga egenskaper och ta beslut, oberoende de traditionella genusrollerna som existerar i vårt samhälle. Det betyder att alla ska ha samma rättigheter och skyldigheter, utan att genus ska ha någon inverkan. Att stå jämställd, stå jämte en annan människa betyder

att man står bredvid varandra och att ingen står över någon annan. Jämlikhet är ett större begrepp, men ändå liknar de varandra. Jämlikhet är ett rättviseförhållande och att alla, oberoende av kön, klass, religion, social tillhörighet, m.m. har samma rättigheter (s 36).

Ett hinder i att vara en jämställd pedagog, menar Svaleryd (2002), många gånger kan vara att Sverige anses vara ett jämställt land. En annan sak som gör det svårt är att tala om jämställdhet och kön kan vara att många människor ser det som att de två könen är varandras motpoler, alltså rustade med olika egenskaper från födseln. Denna förlegade syn, anser författaren, menar till att vi enbart ska acceptera våra olikheter för att på detta sätt attraktion mellan de båda könen man och kvinna, ska kunna uppstå (s 39). För att få ett helt jämställt samhälle behöver man utgå från noll och bygga upp en grund därifrån, allt för att undvika missförstånd och kunna främja arbetet över genusgränser (s 43).

2.2.4 Barn behöver utveckla sina förmågor

Varför behöver då barn lära sig värdegrundens tanke? Ett förslag till svar på den frågan behandlar Johansson (2000:93) då hon skriver om att det dels kan handla om att fostra ”goda medborgare” till vårt framtida samhälle. Men hon menar även att vikten av att barn tillägnar sig etiska värden, är att de utifrån dessa skapar sig viktiga kompetenser som behövs för att barnet ska lyckas i framtiden. Genom att barnet blir medveten om värdegrunden som innefattar barns rättigheter, kan barnet förstå att han/hon har rätt att kräva respekt för sin person och kan på så sätt växa och bli mer delaktig i samhället.

Pedagogerna Ingrid Pramling Samuelsson och Sonja Sheridan (1999) skriver att barn i förskolan skall ges möjlighet att utveckla förståelse för sig själva och för sin omvärld. Barn idag behöver utveckla förmågor inför framtiden som vi enbart kan ana konturerna kring, och där förskolan måste vara en del av det skapandet. Det är även av största vikt att de utvecklar sina förmågor och tar del av olika sorters kunskaper för att kunna ha ett gott självförtroende i de uppgifter de skall ta sig an, både idag och i framtiden. Redan när ett barn börjar i förskolan så har han/hon erövat olika delar av världen. Barnet har erhållit insikter genom de erfarenheter han/hon gjort och det beror till stor del på de vuxnas roll hur denna utveckling fortskrider hos barnet. Den vuxne måste bemöta och bejaka barnets lärande, utmana de tankar och idéer som barnet har samt ge barnet nya tankemönster och förslag på hur de kan tänka (s 29).

Att vidga barnets perspektiv för att kunna ta till sig andras perspektiv är också viktigt. Förskolans uppgift är att fostra barn till demokratiska medborgare, vilket innefattar att utveckla en rad olika kompetenser. Detta i sin tur leder så småningom till att barn utvecklar ståndpunkter och åsikter som baseras på kunskaper och förnuftigmässiga ställningstaganden, och inte på tradition, vana eller vad andra säger. Men för att komma till den punkten måste barn få känna att de duger och att de är personer vars åsikter räknas och betyder något (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999:37).

Ansvar för att barn skall kunna känna trygghet i en grupp ligger på de pedagoger som arbetar i verksamheten. Det finns ingen möjlighet att kräva av alla barn att de ska tycka om varandra, men vad man kan kräva är att man inom förskolan behandlar varandra med respekt och solidaritet. Det finns många olika sätt att arbeta för detta och författaren Annie Norell Beach (1995) framhåller vikten av att barn behöver umgås och integrera med barn som hon/hon vanligtvis inte väljer att leka med. Där kan barnen få träna sig i att få förståelse för andras olikheter och åsikter, och skapa sig förståelsen för att det är helt naturligt att det är så (s 32-34).

Johansson (2000) skriver om Jean Piagets teorier som utgår från att all moral handlar om system av regler. Piaget menar även att de små barnen är inneslutna i egocentrism, att barnen inte kan se världen utifrån något annat perspektiv än sitt eget. Johansson diskuterar dock

Piagets teorier och hon har själv i sin undersökning sett små barn som hela tiden försöker förstå etiska värden samt uttrycka dem tillsammans med andra barn. Den etik som utvecklas hos barnen rör grunderna i social samvaro, så som rättvisa, äganderätt, medkänsla och respekt för andra människor. Detta är ett ämne som engagerar barnen då det är en stor del av deras livsvärld och som rör hela deras existens. Författaren menar alltså att barnen inte passivt övertar etik från vuxna, utan de skapar sin egen etik utifrån vad som är viktigt för dem. Det gäller som pedagog att ta tillvara på barns naturliga engagemang för de etiska frågorna (s 103-105).

2.2.5 Värdegrundsarbetet - viktigt för framtiden

Skolan finns som del i samhället, och samhället är i ständig förändring. Etik har alltid funnits i alla samhällen och värden finns i all mänsklig gemenskap. Människor har alltid förundrats över livet och har genom det alltid diskuterat kring samhällets värden och vad som är önskvärt eller inte i detsamma. Idag lever vi i ett mångkulturellt samhälle där vi inser det är många olika kulturer med olika värden och skilda perspektiv som ska mötas, och att det inte finns bara ett sätt att förstå etiska värden. Problematiken som finns kring detta kräver en enorm skicklighet av pedagogerna både idag, men även i den framtid vi går till mötes. Vi kan föreställa oss att mångfalden i vårt samhälle kommer att växa, och detta kommer så klart också att avspeglas i förskolans verksamhet. Det kräver att pedagoger är delaktiga och förstår att samhället är och förblir i förändring, samt att förskolan är en del i den processen (s 90). Ett mångkulturellt samhälles förutsättningar vilar på premisserna att barn utvecklar etiska värden som grundläggs med hänsyn och respekt för andra (Johansson, 2000:95).

”Barnens förhållningssätt till varandra kan betraktas i förhållande till vuxnas förhållningssätt mot barn, hur barnets erfarenheter har varit före skolstarten och hur vuxna relaterar till barnen i skolan” (Fors, 1994:15). Författaren och psykologen Zelma Fors (1994) skriver att barn som på något sätt utövar makt i en mobbingsituation i de allra flesta fall har en negativ relation till sina föräldrar och andra vuxna. Ofta är det brist på värme, omtanke och kärlek som förorsakat situationen liksom att de vuxna använt maktorienterade uppfostringsmetoder. Dessa beteenden tillsammans gör att barnet kan bli en ”plågåre” och utöva ett liknande förhållningssätt gentemot sitt offer (s 15).

Johansson (2000) skriver om en forskare vid namn Dion Sommer som gjort studier kring barns uppväxtvillkor. Han har sett ett dilemma som han kallar för samvarokompetens. Med detta menar han att kraven ökat på individen i det moderna samhället när det gäller att kunna ta beslut som både gynnar individen själv, men som även tar hänsyn till andra och omgivningen. Förmågan som krävs av barnen i framtiden är således att ingå i relationer till andra, ta hänsyn till andras perspektiv men samtidigt kunna hävda sig själv som individ. Ansvar för att barnet ska få tillägnat sig den nödvändiga kompetensen som dubbelheten mellan social samvaro och individualitet innefattar, ligger hos familjen och förskolan. Forskaren Sommer understryker vidare vikten av att forska kring samvarokompetensen då små barn är tillsammans med andra små barn. Detta menar han är ett viktigt men förbiset område (Johansson, 2000:95).

4. Metod

Jag kommer under rubrikerna 4.1 till 4.5 presentera varför jag valt intervjun som metod, hur jag genomfört intervjuerna, en genomgång av hur jag valt att presentera resultatet och även de kritiska och etiska aspekterna av studien.

4.1 Val av metod- intervju

Med utgångspunkt i de tidigare nämnda frågeställningarna ville jag få en uppfattning om pedagogers tankar kring arbetet med värdegrunden i förskolan. För att utföra undersökningen blev det naturligt att använda mig av intervju som redskap. Studien är gjord med kvalitativa intervjuer då det anses som en grundläggande del i ett etnologiskt fältarbete. I undersökningen har det ingått tre pedagoger som arbetar på tre olika förskolor. Jag valde att utföra kvalitativa intervjuer för att fördjupa mig i deras tankar och analysera pedagogers svar och åsikter.

Intervjuer kan ses som en plats där verkligheten kan beskrivas och gestaltas genom att människor beskriver och pratar om sin upplevelse av verkligheten som de tolkar det. Det är, till skillnad från observationer, en möjlighet att få del i individperspektivet och man får efterfarenhetsnära material (Fägerborg, 1999: 55). För att närmare förklara vad som definierar en intervju så är det en kommunikationsform där någon ställer frågor, intervjuaren, och någon annan berättar och besvarar dessa. Intervjuaren noterar troligen svaren som personen gett i någon form. Intervjuer görs i ett bestämt syfte, och det är att intervjuaren vill ta del av den andra personens tankar, insikter, åsikter eller upplevelser av något (Fägerborg, 1999:57).

Genom intervjuer så får man som intervjuare chansen att gå in på djupet och genom följdfrågor fånga situationen såsom den uppstår. Vi kan uppmuntra dem som intervjuas att förklara vidare, tydliggöra vissa aspekter eller reflektera djupare. För använder man sig av deltagande observation får man bra information det som sker i en människas yttre värld. Men den inre världen hos en människa, inblick i en människas tankar och funderingar kring sina drömmar, idéer, värderingar, rädslor och förhoppningar, kan man nå genom intervjuer (Fägerborg, 1999:58-61).

4.2 Genomförande

Innan undersökningen genomfördes ringde jag runt till de tre olika förskolorna för att höra om det gick bra att intervjua pedagogerna och om vi kunde vara på deras arbetsplats då vi genomförde intervjun. Vi bokade sedan en tid för intervjun och då fick pedagogerna reda på undersökningens syfte och frågeställningar. Jag valde att inte ge ut intervjufrågorna innan tillfället för intervjun då jag inte ville ha förberedda svar.

Jag intervjuade en pedagog i taget på den förskolan pedagoger arbetade på. Alla hade tillgång till ett avskilt rum vi kunde prata ostört på, ett personalrum eller liknande. Jag spelade in alla mina intervjuer på diktafon och det gjorde jag eftersom jag ville vara närvarande i mina intervjuades svar och aktivt kunna ställa följdfrågor. Det gjorde att jag inte behövde ta tid till anteckningar under intervjun, utan fick istället arbeta med att sammanställa dessa vid ett senare tillfälle. Tiden för intervjuerna skilde sig åt. Intervjuerna tog mellan 0,5h till 1,5h. Pedagogerna var mycket hjälpsamma och jag fick gott om tid att utföra mina intervjuer. Det fanns även diskussioner som skedde under intervjun som jag valde att inte ta med i mitt arbete då jag inte ansåg att det var relevant för innehållet och mina frågeställningar.

4.3 Disposition av resultatpresentation

Analysen av materialet började tidigt under arbetets gång. Efter varje utförd intervju transkriberade jag dem men inte fören alla intervjuerna var genomförda sammanställde jag dem. Efter att ha läst igenom dem flertal gånger, bestämde jag mig för att ordna dem under olika rubriker. Detta eftersom jag ville göra likheterna/olikheterna i deras åsikter tydliga.

Dessa rubriker är:

- Värdegrundsuppdraget.
- Värdegrund som centralt begrepp och samtalsämne.
- Värdegrundens plats i dagens samhälle.
- Barnens roll i planeringen för värdegrundsarbetet.
- Värdegrund på föräldramöten.
- Värdegrunden baksidor.
- Pedagogens påverkan av barns värdegrund och framtidsplaner
- Hemmet och planeringen för framtiden
- Barns funderingar om framtiden
- Barns funderingar om gott och ont

4.4 Kritiska aspekter

Eftersom jag valde att göra intervjuer med tre pedagoger så har jag inte nog med samlat material för att säga att slutsatserna jag kommit fram till är generella. Därigenom kan jag inte säga att resultaten innefattar alla förskolor och pedagoger i Sverige, utan gäller för dessa tre personer och möjligen, men inte självklart, de förskolor de arbetar på. För reliabiliteten och validiteten i mitt arbete anser jag att jag tagit dessa i beaktning. Jag bedömer mig inte ha någon anledning till att misstro det som de intervjuade säger och påstår, även om det alltid är en risk man tar då man väljer att intervju individer. Resultatet kan se annorlunda ut beroende på humör och dagsform de intervjuade är på, men jag kunde inte se någon anledning till att det skulle finnas några större skillnader i min undersökning.

Jag hade träffat alla pedagoger innan jag utförde intervjun. Det var alltså inga helt okända för mig, vilket har gjort att mina resultat inte är helt slumpmässiga. Jag hade dock inte diskuterat frågorna med dem innan. Intervjuns uppbyggnad var okänd för dem alla då jag startade.

Jag har i mitt arbete försökt att begränsa mig till att undersöka vad pedagogerna anser om värdegrund, föräldrainsflytande och barns framtidsdrömmar. Utifrån de frågorna dök det sedan upp ytterligare aspekter i värdegrunden som jag valt att inte fördjupa mig i.

4.5 Etisk hänsyn

De intervjuades namn är fingerade i texten, samt att förskolorna de arbetar i har jag försökt hålla så anonyma som möjligt. Pedagogerna i min undersökning var väl medvetna om att de när som helst kunde avbryta vår intervju och de kommer alla att få möjligheten att ta del av min slutgiltiga rapport. All samlad information kommer inte att vidarebefordras, utan enbart användas i forskningssyfte och i detta arbete.

5. Resultatredovisning

Jag kommer under rubrik 5.1 kortfattat beskriva pedagogerna och deras arbetsplatser. Det jag kommer presentera i informationen är hur stor förskolan är, om den har någon speciell prägel, vart den ligger och hur gamla barnen är på avdelningen pedagogerna arbetar på. Informationen om pedagogerna kommer innehålla hur gamla de är, hur länge de arbetat på den här arbetsplatsen, när de gick sin utbildning, hur deras bakgrund ser ut och vilka intressen de har.

5.1 Pedagogerna och deras arbetsplats

Elisabeth arbetar på en förskola som går under Svenska kyrkans regi. Förskolan ligger i en förort till Göteborg som har en hög andel med människor med annan etisk bakgrund. Söker man plats på förskolan så är man medveten om det Kristna idealet som lever där, men det är inga problem att söka dit om man har en annan religion. För att arbeta på förskolan krävs det dock att du är medlem i Svenska kyrkan och har kristna värderingar, även om du inte måste utöva religionen aktivt. Hon har arbetat som föreståndarinna sedan förskolan startade 1992, medan det snart kommer att heta Förskolchef. Avdelningen hon till största del befinner sig på, då hon även har en stor del administrativt ansvar, har barn som just nu är mellan 1-4år.

Elisabeth är i 50-års åldern, född i Härnösand men flyttade hit till Göteborg efter hon var färdigutbildad förskollärare 1980 och hittat kärleken. Föräldrarna gick skilda vägar väldigt tidigt i hennes liv. Mamman arbetade som resande försäljare medan pappan var lärare i vuxenskolan. Elisabeth är fostrad i Svenska kyrkan och i föreningslivet. Har varit med i scouterna och även varit ungdomsledare i många år. Hon har tre döttrar som alla nu gått ur skolan och snart har de även flyttat ut och radhuset kommer stå tomt så när på henne själv och hennes man. Idag är det stora intresset familjen och att ta långa promenader i solskenet.

Sofia arbetar på en förskola på landsbygden i ett litet samhälle ca.20min från centrala Göteborg. Förskolan ligger inbäddad i ett stort skogsparti och har därför en naturinriktning, även om den inte är en ur och skur förskola. De är ute stora delar av dagen och tar även små utflykter till skogen. De har tre avdelningar, en småbarnsavdelning där barnen är 1-3år och två avdelningar som har barn 1-5år. Hon är på en avdelning som har barn som är 1-5år.

Sofia är i 30-års åldern och är från början utbildad grundskollärare i SO och svenska, men bristen på jobb har gjort att hon nu arbetar på förskola. Hon avslutade sin utbildning 2005 och har även sedan hon blev klar lärare hunnit bli mamma till en liten flicka. Nu arbetar hon på den här förskolan och har fått fast arbete där sedan ett år. Sofia är född i Jönköping men uppfödd i Göteborg då hennes pappa arbetade som sjöman. Hennes mamma har arbetat som vårdare på ett boende för funktionshindrade under hela hennes uppväxt, men arbetar idag dagtid på ett korttidsboende. Fritiden spenderar hon gärna på segelbåten eller i naturen på skogsutflykter. Nu när hon fått barn så går det mycket tid till det också, vilket hon älskar.

Krister arbetar på en förskola i en grannkommun till Göteborg. Förskolan har ingen speciell prägel utan kan ses som en ganska neutral förskola. Den ligger i ett villaområde och har en ganska liten gård med mycket lekplatsprägel. Mycket ställningar, rutschkanor och sandlådor där barnen inbjuds till dessa aktiviteter. Förskolan har fyra avdelningar som alla har blandade åldrar och Krister arbetar där som ensam manlig förskollärare. Han arbetar på en avdelning som har barn i åldrarna 1-5år.

Krister är i 40-års ålder och var färdig med sin förskollärarytutbildning 1993. Han är född och uppvuxen i och omkring Göteborg och hans pappa är markägare och hans mamma är optiker. De skilde sig väldigt tidigt. Han har idag två barn, en pojke och en flicka och är

lyckligt gift med sitt livs kärlek. Han arbetade länge med barn och unga i Svenska kyrkans regi, men har arbetat som förskollärare i fyra år. På den förskolan han är på nu har han arbetat sedan februari i år och han trivs väldigt bra. Fritidsintresset idag är jakt, motorcykel och familjen.

5.2 Pedagogernas svar

Under rubrikerna 5.2.1 till 5.2.10 kommer jag att presentera resultatet från intervjuerna jag gjort under våren 2011. Jag kommer enbart att redovisa de svar pedagogerna har gett som jag anser är relevanta för studien.

5.2.1 Värdegrundsuppdraget

Elisabeth arbetar som förskolchef och var med och startade upp förskolan i Svenska kyrkans regi. Därigenom så var hon med att starta upp och skapa den profil och värdegrund som förskolan idag har, som hon uttrycker det: ”vi ska ju profilera överens med kristna värderingar”. Hon ser nog att de arbetade mycket starkare med värdegrunden än vad många andra förskolor gjorde under samma tidpunkt då detta var innan Lpfö 98 kom. Personalen på Elisabeths förskola kände sig väldigt trygga i det arbete som de redan utfört att ingen radikal förändring skedde efter den nya läroplanens införande. Pedagogerna på förskolan diskuterar människors lika värde, allas rättigheter oavsett hudfärg, religion, kön, sexuell läggning och rätt till att ingå i en demokrati. Elisabeth berättar även hur viktigt hon tycker att det i den nya läroplanen skrevs mer om värdegrunden så att det blev ett genomgående arbete i alla förskolor. Eftersom de är en fristående förskola så är de mer än något annat beroende av ett gott rykte. Föräldrar väljer att söka plats på förskolan till sina barn, och ett dåligt rykte är svårt och tar lång tid att tvätta bort.

Sofia tycker det är viktigt med värdegrund, hon tycker dock att hennes utbildning borde haft mer ingående kring det och behandlat värdegrunden i betydligt större utsträckning. Men hon diskuterar kring att det egentligen handlar om ganska självklara saker, fundamentala saker och att det kanske är därför man inte hanterar det så mycket på universitetet. Hennes bild av vad värdegrunden handlar om innefattar hur vi ska vara mot varandra, hur vi vill bli behandlade själva och att det inte finns någon människa som betyder mer än någon annan. Därför blir hon ändå förbryllad utav att man inte tar upp ämnet mer ingående då det blir hela grunden för vad vi i förskolan ska stå för.

För Krister är värdegrunden viktig då den inger en trygghet hos föräldrarna som ska lämna sina barn i verksamheten. Eftersom han själv är förälder till små barn så vet han att man behöver vara trygg i sin förskola, lita på pedagogerna och på deras verksamhet. Han själv skulle alltså inte kunna lämna sina barn i någon otrygg miljö, så varför skulle andra föräldrar vilja det? Krister förklarar vidare att han tror att man som förskola når en sådan grundtrygghet genom att ha en stabil värdegrund, och därigenom känner föräldrarna trygghet i förskolans verksamhet och att lämna bort sina små barn till densamma.

5.2.2 Värdegrund som centralt begrepp och samtalsämne

Elisabeth anser att värdegrund är ett väldigt centralt begrepp i deras yrkesutövning. För några år sedan var hon med på att kvalitetssäkra deras verksamhet då de tillsammans i personalgruppen satt och diskuterade samt skrev ner vad som var bra och mindre bra på deras arbetsplats. Hon menar på att de just på den här förskolan haft i stort samma pedagoger som arbetat där, men att en viss omsättning av ny personal är ofrånkomligt, så det gäller att hålla diskussionerna levande. Där bestämde de vissa saker som de tror leder till ett bättre förhållningssätt gentemot varandra, och på längre sikt att detta även smittar av sig på barnen

och hela förskolans atmosfär. De ska säga hej till varandra då de träffas, även utanför jobbet och de ska dela med sig av roliga saker. De ska lösa konflikter genom att fråga den andra hur den ser på saken och genom dialog komma fram till en hållbar lösning. Detta för att alla ska få möjligheten att känna deras åsikter räknas och att de blir hörda. Det gäller även synen på barnens konflikter, Elisabeth stryker under vikten av dialog med barnen. Hon säger att värdegrunden ”bara är” i arbetslaget, men även att det är aktivt och levande. Det kommer ofta upp diskussioner i arbetslaget kring turtagning då de anser att det är själva grunden i demokrati. I skolan tycker Elisabeth att det pratas mycket kring tillämpningen av demokrati, och då ska barnen rösta på vilken maträtt som är bäst eller liknande och den som får flest röster vinner. Men det är bara en liten del i demokratin. Djupet av demokrati menar hon att även de allra minsta får träna sig i med turtagning, och att allt detta skapar trygghet i att man lyssnar på varandra. Man får göra sin röst hörd, bara man väntar på sin tur.

Sofia tycker att de på arbetsplatsen pratar om värdegrund, även om de inte använder just begreppet värdegrund. De pratar om hur de ska vara mot varandra, barnen och föräldrarna då det för dem är viktigt att föräldrarna och barnen känner sig välkomna till deras förskola. Sofia poängterar också att de vill att föräldrarna vet att deras tankar och åsikter betyder något, att de blir lyssnade på och att det är likadant med barnen. Om detta meddelande ska nå ut så måste de börja med att behandla varandra inom arbetslaget på ett bra sätt, då hon tror att det syns och sprids till alla de andra områdena. Sofia säger att de pratar om värdegrunden, men inte som just att det skulle handla om värdegrunden. De diskuterar åsikter och tankar då de stöter på något problem i verksamheten med föräldrar eller barn, och där pratar de om hur de ska möta problemet utifrån vad pedagogerna tycker är ”rätt bemötande”. Men Sofia har aldrig varit med om under sin tid som pedagog att de i arbetslaget vi suttit ner och sagt att: ”Nu ska vi prata om värdegrund”. Utan hon förklarar det som något som finns där och att de alla är överens om att stå enade i hur de möter människorna som passerar genom deras dörrar.

Krister har svårt att urskilja värdegrunden som ett centralt begrepp på sin förskola då han inte varit där särskilt länge. Men han kan ändå se att pedagogerna tänker på människans lika värde och det har varit uppe ett fall som pedagogerna diskuterat ingående där föräldrarna är väldigt ”knepig”. Föräldrarna vill ha en fullständig redogörelse för vad deras barn har gjort, från morgon till hämtning. Det är viktigt att kunna prata om sådana situationer och saker i arbetslaget, och genom detta tycker sig Krister se att arbetslaget inte tar enkelt på en sådan här situation. Han förklarar att detta är för honom unikt och pedagogerna diskuterade tillsammans om hur de skulle bemöta föräldrarnas krav. De kom fram till att det måste finnas en balans i en sådan situation, där föräldrarna kan få vissa delar men kanske inte allt berättat för sig. Det fanns en förståelse för föräldrarna och en stark tro till värdegrunden om att alla människor är lika mycket värda. Det är bara väldigt viktigt, anser Krister, att man pratar om sådana här saker i arbetslaget så att alla pedagoger står enade och säger samma sak då man möter dessa föräldrar. På förskolan Krister arbetar känner han att man diskuterar innehållet i värdegrunden kontinuerligt. Han kommer åter till det unika fall med föräldrarna som helst skulle vilja haft en filmkamera på sin dotter för att kontrollera vad som skett under dagen. Under den perioden de funderade på problemet om hur de skulle möta föräldrarnas rätt till inblick i dotterns dag, dotterns rätt till att få utvecklas och göra det hon ville, samt alla andra barns rätt till närvarande pedagoger då uppmärksamheten hamnade i just denna flickas aktiviteter. Svårigheter som inte är enkla att möta i en vardag där man ska hinna med så mycket som möjligt i verksamheten.

5.2.3 Värdegrundens plats i dagens samhälle

”Man får de barn man förtjänar” säger Elisabeth. Hon har sett en stor förändring på samhällets förändrade syn på individen genom åren. Tidigare pratades det mycket om solidaritet gentemot sina medmänniskor och det var annorlunda egenskaper som prioriterades hos

barnen. Men barnen idag är små egon. Hon pratar om att det i deras utveckling naturligt finns ett stadium där man som barn tidigare behövde vara egocentrisk för att överleva, och detta lever kvar. Hon kan dock se tendenser av att detta ego-stadium blir kvar allt längre och klättrar högre upp i åldrarna på grund av samhället som prioriterar dessa egenskaper. Förskolan har ett stort individtänkande idag och ska se till varje barn och vilka rättigheter som man har. Hon tycker att man anser sig ha rätt till så mycket, men inte till att ta ansvar för sina handlingar. Därför tror hon att den sociala kompetensen är oerhört viktig inför framtiden. Elisabeth tycker att pratet kring för stora barngrupper är väldigt överdrivet, för som hon ser det så har själva antalet inte blivit så annorlunda. På den förskola hon arbetar på så var där för femton år sedan trettiosju barn på sex tjänster. Idag är de fyrtio barn på sju tjänster, vilket ju rent antalsmässigt inte är en sådan stor skillnad. Skillnaden ligger i, som hon menar på, i hur barnen blivit uppfostrade. ”Skulle vi gå ut med tio barn för femton år sedan, så var det nio av dem som lyssnade och självmant tog på sig sina kläder, medan en gick åt ett annat håll. Idag så har vi tvärtom, en som lyssnar och tar på sig sina kläder och nio barn som går åt ett annat håll. Därför så menar jag att vi inte så enkelt bara kan se till antalet barn, utan faktiskt titta på de egenskaper som vi gett barnen som att vara självständiga och göra det de vill” (Elisabeth). Nu måste de motivera och förklara för varje barn varför de ska gå ut, så det är därför hon tror att pedagogerna upplever sig ha för stora barngrupper. Dagens barn kräver mindre grupper. De pratar mer, tar för sig mer, de argumenterar mer och de köper inte vad som helst bara för att pedagogen säger så. Detta kan ju både ses som något positivt och negativt, Elisabeth menar att vi får de barnen vi skapar.

Sofia anser att det är svårt att diskutera kring värdegrunden utifrån dagens samhälle. Hon kommer ändå fram till att det är viktigt att barnen skapar medkänsla för varandra och att barnen förstår att andra också känner känslor. Barnen är väldigt fokuserade på sig själva, så de behöver verkligen vidga sina vyer och skapa sig en förståelse och medkänsla för alla andra som finns runtomkring. Sofia tycker att det är häftigt att se dem utvecklas och att gå från den egocentriska världen till att börja bry sig om när ett annat barn ramlar och slår sig, eller blir ledsen av någon annan orsak. Att följa barnen som se den där utvecklingen är nog bland det häftigaste med det här jobbet.

Människans lika värde, livets okränkbarhet anser Krister är det absolut viktigaste som barn idag behöver lära sig inför framtida samhället. Han känner väldigt stark för det ämnet och belyser att man har samma rättigheter till ett drägligt liv bara för att man fötts till människa. Detta är alltså helt oberoende vem det handlar om, bara för att man är människa har man rätt till av få en rad olika behov tillfredsställt. Det tycker han att varje barn måste veta, både för sin egen räkning men även för att upptäcka missförhållanden hos kompiserna. Krister tycker att det viktigaste barnet bör få med sig in i vuxenvärlden att alla människor är lika mycket värda. De måste få med sig det så tidigt det bara går, för hur skall de annars kunna förstå det? I varelsers natur ligger ofta att tänka på sig själv, överleva och vandra över varandra om det behövs. Enligt honom måste vi därför lära våra barn vad medmännisklighet och solidaritet innebär. Inte bara prata om det heller, utan vi måste visa på hur vi är goda medmänniskor för att de ska kunna veta detta, det är inget barn bara lär sig.

5.2.4 Barnens roll i planeringen för värdegrundsarbetet

Elisabeth ser kopplingen mellan värdegrundsarbetet och arbetet med att stärka barnen i de demokratiska värderingarna som vi har att ta till oss. En av de viktigaste sådana är enligt henne turtagningen som de på förskolan arbetar mycket aktivt med tillsammans med barnen. Hon har svårt att se att det skulle gå att aktivt arbeta med de allra minsta barnen i planeringen för arbetet kring värdegrund, men Elisabeth påpekar att pedagogerna hela tiden försöker vara närvarande i barnens verklighetsvärld och sätta ord på deras tankar. Barn behöver få lära sig den sociala kompetensen att läsa av en annan människas ansiktsuttryck och att man inte kan

behandla alla människor lika. Alla människor är olika. Vissa saker som ett barn kan säga eller göra mot en annan människa kanske går bra för den ena, men inte för den andra. Det är inget ett barn automatiskt förstår, utan det behöver han/hon lära sig.

Sofia tycker sig inte se att de använder sig av barnen i planeringen av värdegrundsarbetet. Hon har svårt att föreställa sig hur ett sådant arbete skulle kunna se ut, att man planerar sitt arbete med så pass små barn. Det framkommer att de på förskolan ändå utgår från barnen i planeringen och diskuterar det som behövs ta upp i barngruppen. Det innebär då att Sofia tillsammans med sina kollegor sitter och diskuterar barnens perspektiv och försöker se vad det är de behöver, så det blir personalgruppen som ändå gör hela planeringen med barnen som utgångspunkt.

Krister har tyvärr svårt att diskutera förskolans syn på barnens roll i planeringen eftersom han inte arbetat under så lång tid. Han kan dock dra paralleller med sitt tidigare jobb då han arbetade med lite äldre barn/unga, och där fanns ett väldigt givande samarbete med barnen om hur man ska vara som en bra kompis och i demokratiska tankegångar. De dialogerna utgick de sedan ifrån i planeringen inför den kommande terminen. Dessa ämnen kunde handla om allt möjligt, men många gånger så var de kopplade till värdegrunden, exempelvis hur man är en bra kompis.

5.2.5 Värdegrund på föräldramöten

Under alla de år som Elisabeth arbetat inom yrket har frågan om värdegrund endast nämnts under något enstaka diskussion om vad man anser är viktigt för ens barn. Då föräldrarna fick chansen att utvärdera pedagogernas viktigaste uppgift för deras barn kom de grundläggande sakerna fram: barnet ska få känna sig tryggt och ska få må bra under dagen på förskolan.

Sofia har likande erfarenheter som Elisabeth kring föräldramöten. Det är inga föräldrar som tagit upp frågan, men samtidigt är hon medveten om att detta kan spåras till att vi i lärarlaget inte heller tagit upp värdegrund som en egen punkt. Men hon har ändå noterat förhoppningar från föräldrarna att de önskar deras barn ska få känna sig trygga i under tiden de befinner sig på förskolan och säkra, samt att de vuxna finns där för dem om de blir ledsna eller gör illa sig.

Som förskollärare på den här förskolan har Krister inte ännu varit med på något sådant, men har själv deltagit på några möten i rollen som förälder. Där har han medvetet försökt starta tankar och väcka debatt kring speciellt frågor kring könsrollerna i förskolan och synen på dessa. Han har starka känslor kring dessa frågor och tycker det är oerhört viktigt att de frågorna lyfts fram. Han anser att det inte ska behöva vara sådan stor fokus på dessa roller, och att man inte kan tvinga barn att göra aktiviteter bara för att förändra könsrollerna. Tjejer och killar tycker ofta om olika saker menar Krister, och vad spelar det egentligen för roll? Han säger att det är vår syn på saken som gör de olika aktiviteterna till en värdering. Han försöker motarbeta detta genom att spela fotboll med killarna ena stunden, men sedan sätta sig ner och lägger pärlor på pärlplatta med tjejerna. Han vill genom detta arbetssätt visa på att de olika sysselsättningarna betyder lika mycket och att han som pedagog stöttar båda aktiviteterna. För honom skapas könsrollerna i grundsynen vi vuxna har på barns olika aktiviteter.

5.2.6 Värdegrundens baksidor

Elisabeth berättar att eftersom de pratat så mycket och intensivt om värdegrunden så finns det en viss oro hos henne att de nu tjatat ut begreppet, att det inte längre har samma kraft. Men på grund av att verksamheten är som den är med nya människor som hela tiden kommer in arbetet kring barnen så tror hon det ändå är nödviktigt att hela tiden diskutera begreppet. Det gäller att hitta en balans, hålla innehållet i begreppet vid liv och aktuell utan att tjata ut begreppet. Elisabeth funderar även kring värdegrunden och egoperspektivet. De två går inte

riktigt ihop och har svårt att samexistera då: jag har rätt, jag ska stå i fokus, jag har rätt att höras, alla ska lyssna på mig nu osv. inte går att kombinera med värderingarna i värdegrunden.

Sofia ser inte att det skulle finnas något negativt med värdegrundsarbetet. Som hon ser det handlar hela grunden för arbetet om kontakten med andra människor, hur vi vill bli behandlade av andra och även hur vi behandlar andra. Det som är negativt är kanske att de flesta kanske ser det som helt självklart och därför diskuteras det inte så djupt som det kanske borde. Det hon påstår är man ibland kan avskräckas lite av namnet värdegrund och att det kan förhindra att man tar tag i vissa saker. Men undersöker man vad detta egentligen innebär så gör många förskolor ett bra värdegrundsarbete, bara att de inte kallar det detta, menar Sofia.

Krister säger att han inte kan se att värdegrundsarbetet skulle ha någon negativ inverkan. Det skulle i så fall bara vara om förskolan inte arbetade med sin värdegrund och uppdaterade samt aktualiserade den, utan att man bara låter saker och ting bero. Krister anser inte att barnen kan få för mycket av värdegrunden. Däremot ser han att det blir alldeles för lite, att det negativa är att barnen bara får en liten bit av vad värdegrunden innefattar. Han är uppvuxen i ett kristet hem och anser sig ha fått med sig en bra värdegrund från hemmet under sin uppväxt. Men Krister tror det är många barn idag som inte alls får lika mycket med sig då det är ”inne” att vara egocentrisk, att se till sig själv och de behov man har. Därför anser han att det känns som att barn idag behöver få mycket mera av den varan, mer inblick i vad värdegrunden innebär.

5.2.7 Pedagogens påverkan av barns värdegrund och framtidsplaner

Elisabeth anser att det absolut viktigaste hon och de andra pedagogerna kan ge till barnen på förskolan är kärlek. ”Ge dem uppmärksamhet så att de kan känna sig omtyckta och sedda under dagen då de är med oss”. Hon funderar kring de goda pedagogerna och vilka de är de som betytt mest för sina barn/elever så är det de som haft ett visst personligt engagemang i sitt arbete och därigenom de barn de arbetat med. Elisabeth relaterar detta till sina egna barn och menar att det är de pedagogerna som varit mest intresserade och engagerade som de minns och i efterhand kan uppskatta. Hon anser inte att barn pratar i någon utsträckning om framtiden, därigenom kan hon heller inte se att pedagogen har någon större roll i hela den frågan. Däremot erkänner hon att frågan inte ställs i tillräckligt hög utsträckning och att om de med en viss planering kunnat väcka frågan hos barnen, på så sätt kanske hade kunnat se en påverkan. Elisabeth berättar att de läser mycket sagoböcker. Hon tror att det kan vara en av de som gör att arbetet i förskolan påverkar barnens framtidsdrömmar. Pedagogerna försöker även att diskutera det som de läst i böckerna med barnen, och på så vis menar hon på att man gör det förståeligt att ta det till sin verklighet för barnen. Annars så tror hon att hennes förskola måste bli bättre på att ställa frågor till barnen gällande deras kommande framtid och få dem att reflektera över densamma.

Sofia tycker att det är mycket som man som pedagog ska förmedla till barnet, men då hon var tvungen att välja en sak så blev det att skapa medkänsla och förståelse för andra. Hon vill visa på att alla är olika och att det är okej att vara sig själva. Hon säger att idag har vi en verklighet där familjekonstellationerna ser så olika ut mot vad de gjorde tidigare, så hon förtydligar behovet av att skapa en miljö där barn förstår att det är okej. Alla familjer är bra som de är, bara annorlunda i jämförelse med varandra. Sofia tror att de som pedagoger är med och påverkar barns framtidsplaner, men i vilken utsträckning är svårt att tala om. Hon kommer själv fortfarande ihåg en speciell förskollärare som hon hade då hon gick i förskola som barn. Sofia kommer ihåg många av pedagogerna, men det var en av dem som starkt etsat sig kvar i minnet. Hon hette Barbro och var en riktigt rolig och positiv kvinna som hela tiden verkade älska sitt arbete. Hon hittade på aktiviteter och lyssnade på barnen, och Sofia kommer ihåg ljudet av hennes hjärtliga skratt. För Sofia var det en riktigt positiv upplevelse av hur en

pedagog kan vara, och kanske påverkades hon så starkt av Barbro att det påverkade hennes val att bli pedagog, tror hon.

Krister vill vidarebefordra allt vad han kan förmedla till barnen. Eftersom han upplever sig som och även utgör en minoritet, en man i en verksamhet som domineras av kvinnor, hoppas han närvaron av honom kan göra så att barnens särskiljande syn på kvinnligt/manligt blir otydligare. Med det menar han att rollerna inte är så glasklara som man ofta tror, utan att man som man kan tycka om att göra alla sysslor som rent traditionellt kvinnorna anses utföra. Det finns även en önskan hos Krister att barnen kan sprida detta budskap vidare till sina föräldrar. Krister vill gärna tro att han kan vara med och påverka barnens drömmar, men han tror att den påverkan nog är störst i grundskolan/gymnasiet. När barnen är så här små, tror Krister att det är föräldrarna som har den allra största påverkan, eftersom de tillbringar mest tid tillsammans med dem. Han har inte sett något ingående arbete på förskolan som är inriktat på barns framtidsdrömmar. En diskussion med barnen kan uppstå om ett specifikt yrke i förhållande till en bok som de läst eller om något av barnen varit med om något speciellt. Men han erkänner att de aldrig bara sitter och pratar olika yrken eller om framtiden. Om varför det är så kan han inte riktigt svara på, men han inser att det borde finnas en poäng med att ta upp den diskussionen med barnen.

5.2.8 Hemmet och planeringen för framtiden

Elisabeth tror att hemmet är det som har störst inverkan och påverkan på barnen. Att däremot säga att det är fler barn som har jobbiga hemförhållanden tycker hon är fel. Enligt hennes resonemang blir det bara betydligt tydligare idag vilka som har det jobbigt. Samhället ställer högre krav på föräldrarna idag i olika sammanhang, och därigenom blir det så mycket tydligare vilka föräldrar som inte kan leverera. Som exempel ser Elisabeth att man inte som barn kan vara med i ett fotbollslag idag om inte föräldrarna är engagerade och skjutsar till träning och match, bakar och säljer bullar samt säljer underkläder och adventskalendrar. Elisabeth tycker att pedagogerna på hennes förskola idag funderar, diskuterar och försöker komma fram till hur mycket bestämmanderätt föräldrarna ska ha i verksamheten som bedrivs. Föräldrarna ser sig själva ha otroligt mycket makt då det kommer till sina barns aktiviteter, och detta har vuxit genom åren. ”En förälder anser att vi ska gå ut i alla väder, medan en annan tycker det är onödigt att gå ut i regn och rusk, och båda anser sig ha rätt att bestämma över sitt barn. Hur löser man detta?”

Elisabeth tycker inte sig se att hemmet är med och planerar barnets framtid. Däremot ser hon en stor stress hos många föräldrar som tror att de ska hinna med så mycket aktiviteter som möjligt, för att skapa så många möjligheter till barnet som det bara går. Hon är tveksam till detta sätt att ”hjälpa” barnet och hon anser att man i förskoleåldern kan vara mycket nöjd med att bara vara hemma tillsammans med sina föräldrar. De behöver inte göra så mycket annat. ”Men det är samhället som stressar på dessa måsten också”, säger hon.

Sofia tycker sig se en viss planering av föräldrarna, förenat med barnens framtid. Den tydligaste kopplingen tycker hon sig se, beror på om föräldrarna har akademisk bakgrund och detta handlar då mest om en önskan av att ge barnet en bra start på livet. Hon tycker inte sig se att de planerat barnets exakta yrkesval som vuxen, men snarare att man vill ge det en bra start så att barnet självt sedan ska kunna välja vad det vill ägna sig åt.

Några spår av föräldrarna i barnens yrkesval kan inte Krister heller se, men däremot de intressen som barnen ägnar sig åt. Han själv är intresserad av jakt efter att ha blivit introducerad till detta av sin egen far, och han hoppas såklart att något av hans egna barn även ska få samma intresse. Därigenom tror han att föräldrarna påverkar sina barn, att de drömmer om att skapa gemensamma intressen och att de ska tycka om samma saker. Han berättar om en fotbollstokig pappa som finns på avdelningen där han jobbar, och de två har pratat några gånger om att pappan drömmer om att hans son ska börja spela fotboll samt titta på sporten.

Men Krister ser inte detta som något negativt. Han menar att det är något som kan stärka bandet mellan förälder och barn, så länge man inte tvingar sina intressen på barnen.

5.2.9 Barns funderingar om framtiden

Elisabeth tycker att barn i allmänhet talar mycket lite om framtiden. Hon tror att barnen kanske gjorde det mer förr då pedagogerna frågade om det mer, men det man ser mest idag är roller där barn provar på och utforskar vuxenroller. Det är mest att de leker förskola, doktor eller mamma, pappa, barn, säger hon. Elisabeth kommer ihåg en gång då hon ställde frågan till en pojke om vad han ville bli då han blev stor. Den gången hade han berättat för henne att han tänkt bli polis och brandman. Hon trodde dock att svaret kom enbart för att hon ställde frågan till honom. På den förskolan som Elisabeth arbetar, ställer de inte sådana frågor till barnen, därför får de följaktligen heller inga svar om vad barnen vill bli då de blir stora.

Sofia tycker inte att barnen pratar om framtiden särskilt mycket, ”nästan inget alls”. Hon tror inte att barnen kommit till det stadiet då de fått så mycket tankar kring framtiden ännu. Då det kommer till yrken tror Sofia att det är samma sak, barnen tänker inte i de banorna ännu. Man arbetar inte med ett yrke, utan man ÄR sitt yrke. Som hon förstått barnen så existerar vi förskollärare bara på förskolan, liksom att poliser bara är poliser och inget annat osv. Hon tror att barnen vet att mamma och pappa jobbar då de måste vara på förskolan, men hennes känsla är att barnen ändå inte riktigt förstår vad yrkesbegreppet innefattar. Sofia tycker att de gånger som hon har hört barnen prata om sig själva i framtiden så har det handlat om något de vill ha då de är stora nog att bestämma. Att exempelvis de vill ha en hund, men mamma och pappa har sagt att det får barnet skaffa då han/hon blivit större. Det är nog de enda tillfällen hon tänkt på att de talar om sig själv som vuxna, de gånger då barnen blivit nekade något men kommer få möjligheten att skaffa detta senare.

Krister ser inte att barnen pratar i yrkesval. Men intressen kan barnen koppla till framtiden som exempelvis att barnen kan prata om att de ska börja spela fotboll då de blir stora eller skaffa en hund. Han tycker därför ändå att barnen i viss mån pratar om sin framtid. Han ger ett exempel som han fick vara med om: ” Jag hade ett barn som för ett tag sedan sa att hon ville bli polishäst eftersom de under helgen innan hade varit i staden och sett en sådan. Då jag frågade om det var en ridande polis hon ville bli så snäste hon av mig, det var en häst hon skulle bli...”.

5.2.10 Barns funderingar om gott och ont

Elisabeth kan inte se att barn funderar kring ont och gott i samhället, men de vet mycket om det som sker. Hon menar även att de är otroligt medvetna om sina egna ”rättigheter” då de upplever något som om det är negativt, blir slagen av en kompis kan exempelvis vara oerhört kränkande.

Sofia anser att barnen nog förstår mycket av det som sker i världen genom alla de medier som vi vuxna fokuserar på, men hon är tveksam till att de förstår begreppen ont och gott. Hon funderar kring att det ännu är lite svårt för barnen att riktigt ta till sig det som sker andra, men det som sker med dem själva är de högst medvetna om. Hon tror att det nog dröjer något år till innan barnen skapar sig en djupare förståelse för någon annan än dem själva, innan de kan se på andra människor i samhället och vad som däri är gott och ont.

Krister tycker inte att barn funderar kring frågor om gott och ont. De kan tala utifrån sig själva om de gjort något bra eller dåligt, på så sätt är de ändå medvetna men de relaterar hela tiden utifrån dem själva.

6. Slutdiskussion

6.1 Värdegrund, demokrati och genus

Att värdegrunden är viktig i förskolan råder det inget tvivel om, vilket framgår tydligt utifrån de intervjuer jag genomfört och den litteraturen jag läst. Författarna Olivestam m.fl (2008:7) skriver att alla individer bär på en egen värdegrund, men i offentliga rum så räcker inte det till. Författarna menar vidare att man som professionell yrkesutövare, vilket en förskollärare är, måste rannsaka sin värdegrund, diskutera den med andra pedagoger och därigenom hitta en professionell och reflekterad värdegrund. Jag håller med författarna på den punkten, speciellt då det handlar om att i arbetsgruppen reflektera och diskutera begreppet och vad det innebär för just den förskolan man är verksam i. Tittar man på intervjuerna, ser man att det finns förskolor som inte aktivt talar om värdegrundsbegreppet. Sofia diskuterar detta (se 5.2.2) och påpekar att de i hennes arbetslag inte uttalat talar om värdegrund. De diskuterar viktiga aspekter i värdegrunden säger hon. Jag ställer då frågan om varför man då inte använder rätt begrepp eftersom jag ser att det finns det en viktig del i att benämna det med namn. Det innebär exempelvis att man lättare som pedagog sedan kan hitta ord som andra förstår i samband med en diskussion som rör just etiska spörsmål. Författaren Johansson (2000:90) skriver att frågorna kring etik aldrig kommer att försvinna från förskolans agenda, istället kommer de bara att bli allt viktigare. Hon tror att kraven på att vara medvetna om dessa frågor bland pedagoger, inte kommer minska, vilket också är min egen uppfattning utifrån de erfarenheter jag gjort och vad jag sett inom förskolan. Elisabeth (se 5.2.2) berättade att de på hennes arbetsplats för några år sedan kvalitetssäkrade sin verksamhet. De satt ner tillsammans, reflekterade och diskuterade kring viktiga frågor och skrev ner det som de kom fram till. Jag tror det är enormt viktigt att man som pedagog får chansen att diskutera och sätta ord på det viktigaste i verksamheten. Att faktiskt sätta sig ner och säga - Nu ska vi diskutera om vår förskolas syn på värdegrund. För att kunna vara medveten tror jag att det krävs mer än att all personal inom förskolan vet att man som individ bär på en värdegrund. Att vara en reflekterande pedagog med en professionell värdegrund kräver att man får möjlighet att diskutera inom gruppen och inse att man som pedagog har en viktig uppgift. Jag tror starkt på att vår syn på människan och dess lika värde smittar av sig på de barn och vuxna som vi kommer i kontakt med.

Tidigare var förskolans verksamhet uppbyggd för att överföra de vuxnas värden och värderingar till barnen (Johansson, 2000). Det var ett samhälle som skulle reproducera tankar och åsikter och därigenom var detta i fokuset. Idag så är det vuxnas uppgift att få barnen att skapa sig egna åsikter och föreställningar om etik och moral (s 93-94). Jag funderar mycket kring demokrati och hur barnen ska kunna förstå detta viktiga begrepp. Jag tycker att det talas om att vi i förskolan ska fostra demokratiska medborgare och förbereda barnen inför det kommande livet i samhället. Men vad detta egentligen innebär tycker jag inte är lika tydligt. Jag anser att demokrati kan innehålla många olika delar, precis som Elisabeth (5.2.2) påstår i intervjun. De demokratiska värderingarna ses enligt mig ofta i ljuset av att barnen ska ges möjligheten att göra demokratiska val genom att välja aktiviteter eller rösta på den bästa boken eller godaste maten, men jag tror det finns så mycket mer i det begreppet än så. Jag är säker på att det skulle finnas otroligt mycket intressant att diskutera hur man omsätter demokrati och yttrandefrihet i relation till verkligheten för en ettåring. Som pedagog tror jag att man måste diskutera hur man ska se på individer i en demokrati.

Som pedagog idag möts man av tre olika lojaliteter kring värdegrunden som man förväntas vara trogen mot, detta skriver Olivestam och Thorsén om (2008:7). Det handlar

dels om att vara trogen sin privata värdegrund, den som är en del av individen genom uppväxtvillkor och erfarenheter man genomgått. Sedan finns även kravet att rätta sig efter den professionella yrkesetiken som innefattar den gemensamma roll som man i ett arbetslag har på en förskola. Den sista lojaliteten handlar om att lyda under uppdragsgivarens demokratiska uppdrag, alltså de normer och regler som finns i styrdokumentet. Pedagogerna i studien pratade mycket om hur viktigt det var att de i arbetslaget var överens och arbetade mot samma mål. De var även inne på att det krävs mycket tid, arbete och diskussioner kring vissa viktiga frågor för att arbetslaget ska hitta en fungerande lösning som alla pedagoger kan stödja. Jag tycker att det här är en svår fråga för många förskolor, om vart gränsen går för den egna värdegrunden och den ”professionella”, samt även yrkesetiken. De lagar och förordningar vi har i förskolan måste alltid finnas med i resonemanget, anser jag, då det är våra hörnstenar i verksamheten och det vi alltid kan referera till. Sedan är det oerhört viktigt att få tid till att reflektera tillsammans med sitt arbetslag för diskussion och reflektion.

Demokrati är något som Elisabeth anser vara oerhört viktigt, även för de allra minsta barnen. Hon tycker (se 5.2.4) det är viktigt att som pedagog vara närvarande i barnets verklighetsvärld och att de får lära sig hur turtagning går till. Författarna Zackari och Modigh (2000:6) skriver om hur viktigt det är att varje förskola tar till sig och funderar kring vad värdegrunden egentligen innebär för verksamheten, för att demokratiuppdraget ska få möjlighet att blomstra. De skriver vidare att det är en förutsättning för förskolan att medvetet handlar och visar värderingar kring gott och ont, och att man inte accepterar diskriminering eller våld. Pedagogerna berättar i intervjuerna (se 5.2.10) om hur barnen skaffat sig en syn på gott och ont, men alla är överens om att detta sker utifrån barnet självt. De kan inte se något spår av att barnen kan ta till sig ont och gott i samhället i övrigt. Jag tycker att demokrati är en grundsten i värdegrunden. Liksom Elisabeth så tycker jag att turtagning är en viktig del för barnen att lära sig, mycket eftersom det i början handlar om att lära sig respekt för den andra människan och att även denne har rätt att höras eller få ta plats i ett sammanhang. Ont och gott verkar höra ihop med ego-åldern, då de först i högre ålder kan förstå och ta till sig andras perspektiv.

Ämnet genus var det ingen av kvinnorna tog upp i intervjun, men däremot var det en stor diskussionsfråga för Krister (se 5.2.5). Där belyser han situationer där han agerat som förälder och påvisat att synen på könsrollerna är det stora problemet. Jag tror att det finns en verklighet i det Krister uttrycker, men att problemet är större än så. Kajsa Svaleryd (2002:36-39) diskuterar skillnader i jämställdhet och jämlikhet, och att ett stort problem med begreppet jämställdhet är just att man ser Sverige som ett jämställt land. Dessutom så finns det en förlegad syn på att män och kvinnor är olika från födseln och har olika möjligheter till att utveckla olika egenskaper. Författaren menar att för att vi ska kunna bli helt jämställda så skulle vi behöva börja om från noll. Jag kan se kopplingen mellan Svaleryds resonemang och Kristers tankar kring jämställdhet. Krister anser att det bara är synen på barnens aktivitet som är problemet, medan Svaleryd inte ser att svaret på hela jämställdhetsfrågan ligger i att män ska lägga pärlplattor med barnen. Jag tycker att det är svårt att konstruktivt diskutera kring genus eftersom jag tror att det präglar oss mer än vi förstår. Att vi, som Svaleryd påstår, skulle kunna börja om från noll i jämställdhetsfrågorna tycker jag kanske hade varit den bästa lösningen. Men samtidigt vet jag att det inte är möjligt, så hur ska man lösa frågan då? Det står i Lpfö 98(s 4) att man i förskolans verksamhet aktivt ska motverka de traditionella könsrollerna och att pojkar och flickor ska få samma möjlighet att utveckla sina olika intressen. Jag anser att det behövs fler män i verksamheten som är utbildade pedagoger på våra förskolor. Men jag bedömer att det krävs mer än att hälften av personalen på förskolan är män för att en förskola ska vara mer jämställd. Vi får alla arbeta för ett drömmarnas framtidssamhälle och utmana våra invanda mönster och tankesätt, för jag tror inte att det finns en snabb och enkel lösning på problemet.

6.2 Föräldrar är viktiga

I läroplanen (Lpfö 98:5) så står det att föräldrarna måste känna förtroende för förskolan, så att de vågar lämna sina barn till verksamheten säkra på att barnen inte blir ensidigt påverkade av personalen där utan får en bred åskådning. Detta påpekar även Krister i intervjun (se 5.2.1) då han inte är intresserad av att skicka sina egna barn till en pedagogisk verksamhet som inte reflekterat kring det han upplever som viktiga frågor. Jag upplever det som att många föräldrar är synnerligen måna om hur platsen där deras barn tillbringar sina dagar, ser ut. Det går snabbt för dem att bilda sig en uppfattning om en förskola, och om den uppfattningen är negativ så är chansen stor att de placerar sitt barn någon annanstans. Jag tror därför att man som pedagog redan under tiden för inskolningen visar på att de inom förskolan reflekteras och diskuteras mycket om värdegrund, likaväl som man framhåller barnens kunskapsutveckling. På så sätt menar jag att man som förälder ser att förskolan har en pågående process, men att det finns utveckling där barnet i första hand sätts i fokus inom verksamheten.

Föräldrars intresse verkar vara det som påverkar barnen mest i valet av aktiviteter. Enligt Krister (se 5.2.8) finns det ofta en stark önskan hos vissa föräldrar att barnet ska påverkas och finna ett intresse i det som föräldrarna tycker om. Han kan inte se något negativt i det, utan tror att det kan stärka relationen mellan förälder och barn, men han tycker att det inte kan existera något tvång i det. I läroplanen för förskolan (Lpfö 98:8) står det att barnet skall ges möjligheten att skapa sig tillit till den egna förmågan och aktivt kunna ta beslut rörande barnet självt. Som jag ser det betyder det att barnet självt måste få ta beslut angående vilka fritidsintressen som han/hon är intresserad av, då det inte kan finnas någon press i val av sådana saker. Men jag håller med Krister att det kan vara något positivt om föräldrar påverkar barn till att skapa liknande intresse för något, om det så är sport, musik eller något annat är oviktigt. Det finns en risk i det Krister säger, som jag ser på saken, och det är att föräldrarna förverkligar sig själva genom barnet. Intresset som föräldern har och skapar hos barnet kan bli till en tvångssituation, och där kan barnet känna sig tvingad att betala för föräldrarnas kärlek genom att upprätthålla det intresset. Jag tycker det är viktigt att föräldrar håller isär sina egna behov från barnets då jag anser att den inre kreativiteten hos barnet hämmas av för stora påtryckningar från den vuxna. Barnet måste få känna villkorslös kärlek från föräldrar som inte är bunden till någon speciell prestation. Det finns ju även möjligheten att ett barn kan skapa intresse för något nytt och därigenom introducera föräldern i något nytt och spännande. Jag anser att det är centralt att vara lyhörd för barnens intressen och tankar om vad det är som han/hon vill göra, för ur intresset så kommer kreativiteten och barnet får chansen att göra det den vill. Men jag tycker även att det är viktigt att som förälder ta ansvar för att göra barnets aktiviteter begränsade, inte låta dem ta överhand över barnets fritid. Elisabeth (se 5.2.8) ser en stor stress hos många föräldrar som försöker hinna med så mycket som möjligt för sina barns skull, och detta gör Elisabeth orolig. Hon anser att barnen skulle vara helt nöjda med att bara vara hemma med sina föräldrar efter att dagen på förskolan är slut. Sofia (se 5.2.8) menar liknande att vissa föräldrar vill i sin iver på att ge barnet den bästa starten i livet, fylla varje ledig stund med aktiviteter. Jag kan hålla med om att det finns ett visst orosmoment i att barnen aldrig kan slappna av. Jag menar att barnen ofta behöver bara få vara barn, och gärna tillsammans med sina föräldrar. Men jag ser inte att alla aktiviteter ska bort från deras agenda, så länge det är något som de själva vill göra. Att som barn träna sig i att vara i andra sociala sammanhang än förskolan och hemmet tror jag är nyttigt, samt då om de gör något som de vill. Då tycker jag att fördelarna med barns aktiviteter är fler än vad nackdelarna med dem är.

6.3 Inför framtiden

Utifrån min undersökning tycker jag mig se en röd tråd genom barns utveckling av medvetenheten kring sin omgivning. Barn har i början väldigt liten medvetenhet om andra människor och om framtiden, och lever i vad vissa pedagoger kallar för ego-åldern. Detta verkar vara genomgående och inget som verkar vara något konstigt (se intervju med Elisabeth och Sofia: 5.2.3, och Krister: 5.2.8). Pedagogerna i min intervju beskriver det som en nödvändighet att barnen gör det i en sorts mognadsprocess, att det är nödvändigt att göra utvecklingen i rätt ordning. Att barnen går från ett stadium där de enbart har fokus på sig själva, till att de kan ta till sig andra barn och vuxna i sin omgivning. Johansson (2000:103-105) skriver om Piagets teorier där han anser att små barn är inneslutna i egocentrism, även om Johansson själv i sina undersökningar sett barn försöka förstå etiska världen i social samvaro. Som jag förstår intervjuerna så behöver barnen gå igenom den fasen då de enbart ser till sig själva och deras lilla verklighet för att kunna ta till sig andra, omvärlden och funderingar om framtiden. Deras värld kanske inte är helt stängd för andra, såsom Johansson skriver, men jag tycker ändå att pedagogerna i intervjuerna är överens om att barnens ego-period existerar och är en nödvändig del i utvecklingen. Jag tycker att pedagogernas tankar och anser till viss del att det Johansson (2000) skriver om Piagets teorier stämmer. Då jag varit ute i olika verksamheter och arbetat drivs barnen av en stark känsla för det egna jaget. Men om jag funderar kring frågan så känns det inte så ologiskt, för vem kan förstå andras känslor och tankar om man inte förstår och kan tolka sina egna känslor?

”Man får de barn man förtjänar” säger Elisabeth (se 5.2.3). Hon berättar vidare att hon inte ser något större explosion av mängden barn i barngrupperna, men att barnen blivit annorlunda och att det därför krävs mindre barngrupper. Hon beskriver skillnader i situationer som kan uppstå vid exempelvis tillfällen som barnen ska gå ut. Förut kunde man som pedagog säga till tio barn att ta på sig kläderna, och nio av dem gjorde sedan det. Men idag, menar hon, att det bara är ett av barnen som accepterar det medan de andra argumenterar om varför. Detta tycker jag är väldigt intressant eftersom den officiella diskussionen idag handlar om att barngrupperna blivit allt större. Jag hoppas att hennes åsikter kring frågan kommer fram, för det är ju om inte ett ytterligare betydelsefullt argument till att barngrupperna behöver minska. Vi kan inte arbeta för att få fram en stark vilja och stor integritet hos barnen samtidigt som barngrupperna hålls i samma mängd. Ska vi kunna hålla en bra kvalitet på vårt pedagogiska arbete där alla barn får synas och höras, så är det min bestämda uppfattning att barngrupperna måste bli mindre. Jag tycker inte lösningen är att tillsätta mer personal, detta eftersom alla personer som befinner sig i en miljö tar tid och plats i anspråk. Det behöver bli mindre barn i grupperna så att pedagogerna får chansen att förvalta tiden under dagen på bästa sätt.

Värdegrundsarbetet i dagens mångkulturella samhälle är viktigare än någonsin, menar Johansson (2000:95) och skriver att barnen måste lära sig att ta hänsyn och respektera andra. Författaren Fors (1994:15) skriver att barnens förhållningssätt gentemot varandra kan spåras till relationen mellan barn och vuxna. Alla intervjuade pedagoger anser att det är viktigt att ha ett gott förhållningssätt gentemot varandra i arbetslaget (se 5.2.2) för att kunna föra detta vidare till barnen. Som jag tolkar det så finns det en stor medvetenhet hos pedagogerna att de vuxna på förskolan påverkar barnen starkt bara genom sitt sätt att vara och lösa konflikter sinsemellan, samt synen på barns konflikter. Jag ser detta som mycket centralt och att vi som pedagoger inte nonchalerar alla de små konflikter som barn är inblandade i. Det gäller förstås att inte förstora problemen, men barnen behöver oftast någon vuxen som lyssnar och bekräftar deras behov av att vara hörda och sedda. Jag menar att tid är något som vi måste ge våra barn. Tid att se, lyssna, bekräfta och finnas där för dem, utan att stressa iväg för att svara i telefon eller på något möte.

Ingen av pedagogerna har direkt några dialoger med barnen angående deras framtida yrkesval, och det tycker jag känns lite tråkigt. Även om barn inte ofta bestämmer vad de ska

arbete med då de blir vuxna, tror jag att det är viktigt att de ges chansen att drömma och fundera kring det, och att pedagogerna visar på att det är viktigt. Jag är övertygad om att barnen behöver få många tankar och nya idéer från de vuxna, inspiration till att tänka i nya banor och förstå att de har alla möjligheter att bli det de vill. Som förskollärare så bör man, enligt mig, fungera som handledare för barnen och stimulera deras utveckling. Detta tycker jag också innebär att öka kompetens och medvetenhet kring framtidsfrågor och deras möjligheter. Detta kan pedagogerna göra bland annat genom att ställa tankeväckande frågor till barnen för att få dem att reflektera kring olika aspekter. Jag anser även att man som pedagog bör vara uppmuntrande och bekräftande gentemot barns tankar och idéer samt att även själva komma med nya visioner och förslag till barnen om hur man kan tänka.

Johansson (2000:95) skriver om en forskare, Sommer, som menar på att barnen möter ett dilemma i samvarokompetens. Han menar att samtidigt som barn ska kunna ta beslut som gynnar den egna individen, kräver omgivningen att barnet ska kunna ta hänsyn till andra. Jag är beredd att hålla med om detta och anser att den värld som barnen idag möter under sin uppväxt är otroligt komplex. Samhället förändras snabbt och kraven som ställs på våra barn idag är oerhört stora. Jag tycker mig se att barnen både ska vara individinriktade och se till sina egna behov, men samtidigt förväntas de kunna acceptera andra i sin omgivning och se till deras behov. Jag hoppas att pedagogerna som befinner sig ute i verksamheten ser denna svårighet och hjälper barnen i att skapa sig förståelse för båda sidorna i samvarokompetensen, vilket jag tycker mig kunna se hos de intervjuade pedagogerna. De arbetade med problemet och ansåg det var väldigt viktigt att barnen fick möjlighet att skapa förståelse för andra, liksom för sig själva som individer.

Jag tycker att jag efter den här studien kan se att lika viktig som värdegrunden är för pedagogerna i verksamheten, lika olika ser arbetet kring värdegrunden ut på deras förskolor. Jag tycker det är positivt om arbetet på förskolorna är annorlunda, då de är mycket olika i sin karaktär. Olika områden och olika barn behöver arbeta med olika delar i värdegrunden, jag kan bara hoppas att värdegrunden aldrig glöms bort eller blir förbisedd. Under arbetets gång har jag blivit allt säkrare på hur viktigt värdegrundsarbetet är, och att alla förskolor utarbetar sin egen syn på värdegrunden utifrån de redskap och den miljö som de har fått.

6.4 Avslutande reflektion

Under examensarbetets gång har jag vidgat min syn på värdegrunden och har en större förståelse för den. Jag har insett vilket svårt och komplex arbete som ligger framför mig som nybliven pedagog för att arbeta aktivt med värdegrunden i förskolan. Arbetet kring värdegrunden är något som behöver utvecklas ytterligare och kräver ett stort engagemang från all personal på förskolan.

6.5 Framtida forskning

Området värdegrund är mycket stort. Det finns många möjliga delar i området som ständigt behöver ny forskning. Jag tycker att det behövs mer forskning som uppdaterar oss hur värdegrundsarbetet i våra förskolor fortgår och/eller hur väl barnen i verksamheten mottar det arbetet. Förslagsvis kan man göra en fördjupad forskning som inkluderar fler i ledningsgrupper större antal pedagoger.

7. Referenser

Fors, Z (1994). *Makt maktlöshet mobbing*. Stockholm: Liber utbildning AB

Fägerborg, E (1999). Intervjuer. i red Kaijser, L & Öhlander, M. *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur.

Johansson, E (2000). Etik i förskolan - ett nytt innehåll, en ny yrkesskicklighet och en framtidsfråga för pedagoger? i Johansson, I & Holmbäck Rolander(red). *Vägar till pedagogiken i förskola och fritidshem*. I Stockholm: Liber 2000

Norell Beach, A (1995). *Mångfald och medkänsla – i förskola*. Kristianstads Boktryckeri AB

Olivestam, C & Thorsén, H (2008). *Värdegrund i förskola och skola- Om värdegrund, yrkesidentitet och praktik*. Göteborg: Rebus förlag

Pramling Samuelsson, I och Sheridan S (1999). *Lärandets grogrund*. Studentlitteratur: Lund

Svaleryd, Kajsa (2002). *Genuspedagogik*. Stockholm: Liber.

Säljö, R (2000). *Lärande i praktiken*. Stockholm: Nordsteds akademiska förlag.

Vygotskij S, L (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos AB

Zackari, G. & Modigh, F(2000). *Värdegrundsboken – Om samtal för demokrati i skolan*. Stockholm: AB Danagårds Grafiska.

Styrdokument

Läroplanen, Lpo 94, <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069> (2011-05-02)

Skollagen, <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1985:1100#K1> (2011-05-02)

8. Bilaga

Frågelista till pedagogerna:

- A. Yrke
  - B. År i yrket
  - C. Hur länge har du jobbat här?
  - D. Bostadsområde?
  - E. Vilket år avslutade du din utbildning?
  - F. Har du egna barn?
  - G. Var är du född?
  - H. Vad gjorde dina föräldrar?
  - I. Fritidsintressen?
-
- 1) Hur förhåller du dig till värdegrundsuppdraget?
  - 2) Är värdegrund ett centralt begrepp i ert arbetslag?
om Ja: hur kommer det till uttryck?
om Nej: Varför tror du det är så?
  - 3) Anser du något i värdegrundsuppdraget är mer viktigt än annat, med tanke på situationen i dagens samhälle?
  - 4) Anser du barnen integreras i er planering av värdegrundsarbetet?
  - 5) Anser du att värdegrunden ofta diskuteras i ert arbetslag?
om Ja: Är det i samband med något särskilt problem?
om Nej: saknar du en sådan diskussion?
  - 6) Anser du värdegrunden kan inverka negativt på arbetet i förskolan?
  - 7) Vad tycker du är det absolut viktigaste du som pedagog kan förmedla till det enskilda barnet?
  - 8) Händer det att värdegrunden diskuteras på föräldramöten?
om Ja: Hur tar det uttryck i så fall?
om Nej: Saknar du en sådan diskussion?
  - 9) Ser du något särskilt positivt när det gäller att påverka barn gällande värdegrund?
utveckla gärna...
  - 10) Kan du eventuellt se något negativt när det gäller att påverka barn gällande värdegrund?
utveckla gärna...
  - 11) Tycker du att ni som pedagoger är med och påverkar barns framtidsdrömmar om framtida yrken?
  - 12) Anser du att planering för barnens framtid kan spåras hos deras föräldrar?
utveckla hur...
  - 13) Talar barnen ofta om sin framtid och eventuella yrkesval?
  - 14) Diskuteras olika yrken och yrkesval i barngruppen?
  - 15) Märker du om barnen talar om vad som är ont och gott i samhället?
utveckla...
  - 16) När barnen talar om sig själv som större eller vuxna: vad lägger de sitt fokus på?
utveckla...